

Sprava ali sožitje

Kultura spominjanja je v vsaki demokratični družbi vrednota

Ob mnogih praznovanjih ob 70. obletnici konca druge svetovne vojne so politiki in levičarski mediji veliko govorili o spravi in odpuščanju ter gledanju v preteklost ali prihodnost.

Spravo imamo v Sloveniji precej problemov. Ljudje si jo različno predstavljajo. Večina ljudi si jo predstavlja tako, da o nekaterih temah (»NOB«, komunistična revolucija, zločini komunizma) ne smemo več pisati in govoriti. To bi pomenilo vrnitev iz demokracije nazaj v komunistično enoumje oz. diktaturo.

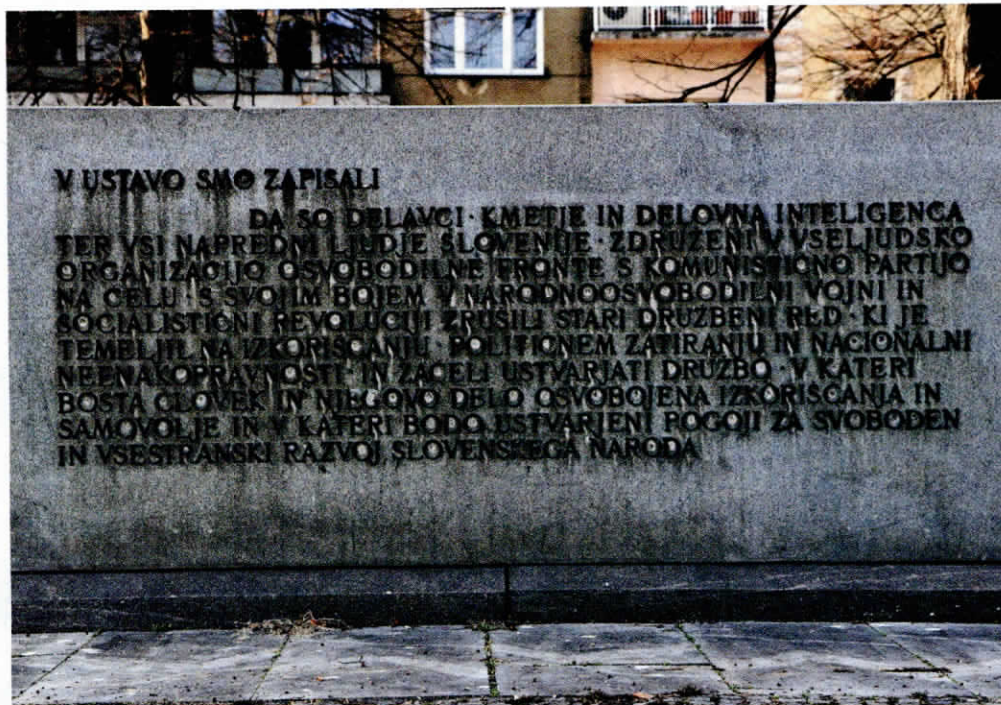
Problem »slovenske sprave« je, da si jo varuhi pridobitev revolucije (mitov o NOB in partizanstvu) predstavljajo kot enkratno dejanje: spravimo se, potem pa pustimo preteklost pri miru in »glejmo v prihodnost«. Pri teh gre za temeljno nezavedanje, da živimo v demokraciji. Za demokracijo smo si nekateri močno in s težavami prizadevali, saj smo živeli v diktaturi (totalitarizmu, enoumju). V demokraciji mora biti vsakemu omogočeno, da izraža svoje mnenje; seveda, če z njim ni žaljiv ali ne posega v temeljno dostojanstvo drugih. Resnica je torej razmeroma zahtevna vrednota. Za večino ljudi pa je značilno, da pričakujejo, da bodo tudi vsi drugi mislili tako, kot mislijo oni. Zato prihaja do kratkih stikov ter izražanja nestrinjanja in nejevolje. Dokler je to v mejah normalnosti, je v redu. Toda nestrinjanje s stališči drugih lahko preraste tudi v nasilna dejanja: najprej v grobi verbalizem, na koncu pa v nasilje (terorizem). Vse to se že od nekdaj dogaja v človeški družbi.

Nekaznovano nasilje

Potem ko smo Slovenci v 20. stoletju doživeli izjemno nasilno komunistično revolucijo s sto tisoč mrtvimi, z mnogimi sirotami, z moralnim in narodnim opustošenjem, s 45-letno udbovsko diktaturo, smo leta 1990 dosegli demokratizacijo družbe. Ta je bila več kot dvajset let kolikor toliko normalna in zaradi politike nismo prestopili rubikona nasilnih dejanj. Ob tako imenovani mariborski vstaji leta 2012 in 2013 pa so nekateri prestopili rubikon in posegli po nasilnih dejanjih. Z nasilnimi demonstracijami so najprej dosegli, da je odstopil mariborski župan Franc Kangler. Gotovo bi z uličnim nasiljem nadaljevali in rušili vlado Janeza Janše, če ta ne bi doživela nezaupnice v parlamentu zaradi poročila protikorupcijske komisije.

Slovenija je torej okužena z nasilnimi dejanji. Poseben problem je, da jih nihče ni obsodil oz. niso bila primerno sodno kaznovana. Nasilje so izvajali levičarji. Sodišče je nekaj izgrednikov oprostilo. S tem smo dosegli zelo nevaren precedens, ko vsi potencialni nasilneži vedo, da lahko spet sežejo po nasilju. Celo nasprotno je bilo. Neki »novinar« *Televizije Slovenija* je po nastopu levega nasilja posnel dokumentarec, v katerem je dokazoval, da so edina nevarnost desni ekstremisti. Narobe svet.

Zato bi bilo bolje, če namesto precej abstraktnega izraza sprava pogosteje upora-

Morda s(m)o že pozabili, a na spomeniku na Trgu republike v Ljubljani je jasno napisano: »... s komunistično partijo na čelu ... v ... revoluciji zrušili stari družbeni red ...« To so besede o izvedbi zločinske komunistične revolucije. Foto: I. Z.

bljamo bolj jasne (razumljive) pojme. Ti so: sobivanje ali sožitje.

Pomembno je, da živimo drug z drugim ali drug ob drugem. Bistvo demokracije je, da lahko izražamo svoja stališča oz. različne poglede na našo nedavno zgodovino. Mnenja se lahko krešejo, lahko polemiziramo, toda zelo skrbno moramo paziti, da polemika ne zdrsne v nasilje. To je bistveno.

Slovenski narobe svet

Potrebno je bolj pogosto govoriti o bistvu demokracije; to je, da lahko vsi izražamo svoje mnenje. Ker pa večina ljudi drugačna mnenja težko prenaša, prihaja do nezadovoljstva in polemike. Ta je normalna. Toda poglejmo slovenski primer. Ko levičarji prirejajo svoja slavlja, so ta polna triumfalizma oz. bučna ter vsebinsko precej agresivna in prazna. Toda ob tem se naši mediji in levičarski politiki nič ne pritožujejo. Tudi desni zelo malo ali blago.

Pustite različnost (izražanja) mnenj pri miru, saj je to temelj demokracije.

Če pa nekdo z desnice priredi kakšno spominsko slovesnost, je hitro ogenj v strehi. Spomnimo se postavitve spomenika v Grahovem in spominske slovesnosti v Rovtahn leta 2014. V obeh primerih je levica tulila od jeze in prirejala precej bučne demonstracije. Desnica tega levici nikoli ne počne.

To je torej narobe svet glede strpnosti. O spravi govorimo predvsem na desnici, kjer se držimo demokratičnih načel. Na levici, kjer že desetletja zganjajo militantni triumfalizem, skrbijo za ohranitev pridobitev revolucije.

Ker o dogajanju v Sloveniji med drugo svetovno vojno še vedno prevladuje levi prouvolucionarni pogled, hočejo nje-

govi nosilci nenehno preprečevati drugačen pogled na isto dogajanje. Skratka, želijo preprečiti resnici, da bi prihajala na svetlo oz. v javnost. Ker direktno »desne« resnice ne morejo prepovedovati, saj smo v demokraciji, jo poskušajo onemogočiti s floskulami o »delanju razdorov« in »gledanju v prihodnost«.

Sprva smo po letu 1990 najprej govorili samo o spravi. Precej let je bilo potrebno, da so tisti, ki so bili pod komunizmom zapostavljeni in so bili na strani žrtev komunistične revolucije, sprevideli, da sprave brez resnice ne more biti oz. da gresta sprava in resnica z roko v roki. Toda sprava in resnica gresta le težko skupaj, saj se izključujeta. Ko pa zraven dodamo še (krščansko) odpuščanje, je situacija še zahtevnejša. Zato naj se spravi tisti, ki je etično toliko močan, da to lahko doseže oz. tako živi (saj je sprava proces, ne le enkratni dogodek). Vsi drugi pa naj sobivajo v sožitju.

Potuha za nove neresnice

Zato: pustite različnost (izražanja) mnenj pri miru, saj je to temelj demokracije. Demokracija je zahtevna stvar, saj je resnica zahtevna. Predvsem pa ne smemo dopustiti, da bi odločali o tem, ali resnico lahko izražamo, tisti, ki hočejo s tem nasprotovanjem le zaščititi svojo resnico; s ščitenjem mitologij o NOB in partizanstvu ter s tem povzročiteljev mnogih zločinov.

Lahko bi rekli: ko nekdo reče »pustimo zgodovino zgodovinarjem« ali »glejmo naprej«, zastrizimo z ušesi, kajti njegovi nameni niso plemeniti. S pristajanjem na njegovo hotenje bi pristajali na toleriranje neresnice (in s tem zločina), to pa bi bila potuha za nove neresnice (in nasilje).

Z omenjanjem sprave se pri nas pretirava. Ali se vsi, ki to besedo radi izrekajo, sploh zavedajo, kaj sprava sploh je in kako jo je mogoče doseči? Ali je sprava enkratni dogodek ali proces? Če sprejmemo pravno deklaracijo, kaj bo potem (po njej)? Ali

mar naslednji dan ne bo vse enako kot pred njenim sprejetjem?

V Sloveniji je beseda sprava že dolgo sopomenka za bolj ali manj prisilno pozabo. Sprava pomeni: nič več govoriti ali pisati o preteklosti oz. o zločinih. Kako bi si kdo drznil tako obrniti hrbet vsem tistim neskončno številnim žrtvam in trpljenju ljudi! To bi pomenilo tudi obrniti hrbet neskončno številnim zločinom. Temu rečemo dajanje potuhe tem zločinom, nič pa ni boljšega za vse prihodnje nosilce nasilja kot to.

Žrtve si najprej zaslužijo resnico, takoj za njo pa dostojanstven odnos nas živečih do njih. Če jim obrnemo hrbet, samo pokažemo, kako nedostojanstveni smo. V razvitih demokracijah se o čem takšnem ne sprašujejo. Tam je odnos do resnice nekaj samoumevnega, s tem pa je navzoče tudi dostojanstvo, ki ga ljudje tako potrebujemo.

Da bi razumeli

Če bomo na desni strani tako zapostavljali resnico in dostojanstvo (tudi s pretiranim omenjanjem sprave), kot to počnejo s svojimi zlaganimi in burkaškimi proslavami na levici, bo vse samo še hujše, kot je. Ker smo na desni navajeni, da smo obstranci, le gledalci od daleč, se tudi prav ne zavedamo, kaj se pred našimi očmi dogaja na odprti sceni. Ob 70. obletnici konca druge svetovne vojne je levica organizirala po vseh večjih slovenskih krajih velike in bučne proslave. V Ljubljani jih je bilo kar nekaj, ena celo pred vrati hrama demokracije. Na vseh so nebrzdano izkazovali komunistično ikonografijo in triumfalizem ter v govorancah izkazovali neskončno sprenevedavost ob vsem, kar danes vsi vemo o naši nedavni zgodovini. Vse to so podpirali dominantni mediji, ki so z obsežnim poročanjem in prikazom slavili komunistično mitologijo. Na desni se sploh prav ne zavedamo, kako zlagana in nevzdržna je ta podoba. Malo se pojezimo, potem pa se naprej oprijemljemo diskurza o spravi. Če bi govorili tudi o sožitju, bi to ljudje vsaj razumeli, tako pa ...

Še na nekaj pomembnega pozabljam. Če je v nekem članku opisan neki zločin, lahko vsak potencialni bralec vedno obrne tisto stran in članek ignorira (ter se ne »vznemirja«). Če pa zločin(i) ni(so) napisan(i) oziroma objavljen(i), tisti, ki menijo, da mora(jo) biti, nimajo kaj obračati, ker ničesar ni. To je ena od temeljnih situacij, ko zanikovalci resnice s svojimi »očitki« o »gledanju v preteklost«, »zlorabljanju preteklosti«, o modrovanju o »razdvajanju« ali »razdorih«, vedno znova zmagujejo nad žrtvami oz. resnico.

Prizadevanj za resnico je neprimerno manj kot prizadevanj za molk in neresnico. Tisti, ki si prizadevajo onemogočiti ali celo očrtni vse, ki si prizadevamo za resnico, z »očitki«, da »gledamo v preteklost«, »zlorabljam preteklost«, »razdvajamo« ali »delamo razdore«, ne počnejo prav nič drugega, kot da poskušajo krčevito prikriti resnico – v Sloveniji o zločinstvu komunistične revolucije. Govorjenje o »zlorabljanju« preteklosti ali celo povzročanju »razdora« s pisanjem (govorjenjem) o preteklosti napada postulate demokracije in človekovih pravic ter s preračunljivim podcenjevanjem žali dostojanstvo ljudi.

Kultura spominjanja je vendar vrednota v vsaki demokratični družbi.